

100 år siden:

Verden – landet – NTFs Tidende

Det foreligger samlinger av NTFs Tidende allerede fra det ble startet i 1890, seks år etter at NTF ble stiftet.

Samlingen fra hundre år tilbake, fra 1910, viser – som de tidligere – vår forenings arbeide og aktivitet den gangen.

Læreren, telegrafisten og tannlegen (fra 1897) Jørgen.E. Gythfeldt var redaktør for Tidende fra 1908 til 1915 og skrev «Festskrift» ved NTFs 25 årsjubileum i 1909. Generalsekretærene Ivar Ramms 50-års jubileumsbok i 1934 og Arne Sollunds bok: «NTF gjennom 100 år» i 1984 er nok stort sett bygget på opplysninger fra Tidende.

Der finnes innbundne samlinger i vårt arkiv i De odontologiske samlinger i kjelleren i Det odontologiske fakultet i Geitmyrsveien 71. I originalutgavene av hvert hefte er det mange annonser fra depoter og produsenter. Annonsene er utelatt i de innbundne utgavene.

For hundre år siden, i 1910 – hva skjedde da ute i verden? Blar vi i historiebøkene, er det noen begivenheter vi alle kjenner: Halleys komet hadde i noen år vakt stort oppstyr over hele verden, verdens undergang var fryktet. Den ble sett over Kristiana 26. januar dette året i et gløtt mellom skylagene. Bleriot fløy som den første over den Engelske Kanal fra Calais til Dover.

Bjørnstjerne Bjørnson døde på hotell Wagram i Paris. Panserskipet «Norge» med Bjørnsons bære om bord ble møtt med 21 skudd fra Oscarsborg festning. Også den berømte maleren Henri Rousseau og forfatterne Tolstoj, og Mark Twain døde dette året, likeså stifteren av Røde Kors, Henry Dunant. Robert Scott var denne vinteren på Fefor, mellom Vinstra og Skåbu, og trente med sin beltedrevne motorslede og 30 sibirske ponnier på Feforvannet

– forut for ekspedisjonen til Sydpolen. Scott ble som kjent slått med en måned av Roald Amundsen og hans hundespenn – og omkom på tilbaketuren i 1912. Den Norske Amerikalinje ble opprettet, og det tyske dampskip Kaiser Friedrich innkjøpt for 4 750 000 Mark. Stortinget vedtok å bygge Dovrebanen, ennå ikke Sørlands- og Raumabanen. Året før, i 1909 ble Bergensbanen åpnet.

Historikeren Ludvig Daae og misjonæren Lars Skrefsrud døde dette året, likeledes Hans Jæger, kristianiabohe mens berømte og beryktede lederfigur. For første gang så man fly over Kristiania, svenske baron Cederstrøm fløy fra Etterstad i 23 minutter rundt havnen og over Ekeberg. Tuberkulosen var hos oss den alvorligste folkesykdommen som skal ha krevet 6 000 ofre dette året.

Her hjemme var dette året noe politisk turbulent. Det var en broket tid etter løsrivelsen fra Sverige. Venstre tapte valget i 1909, Gunnar Knudsen gikk av som statsminister og Høyre og Frisinnede venstre tok midlertidig over med Wollert Konow som statsminister – inntil Gunnar Knudsen igjen overtok i 1913 og frem til 1920. I 1910 fikk kvinnene full kommunal stemmerett, men foreløpig ikke til stortingsvalg.

I kirkelivet var det også turbulent. Hvordan forkynne bibelen? De konservative høykirkelige og de pietistiske lekmannskristne gikk en tid sammen mot liberalteologiske strømninger. Biskop Heuch med støtte fra indremisjonsfolk gjorde stormangrep mot disse retningene. Som følge av motsetningene ble en ny teologisk utdannelsesinstitusjon opprettet i 1907, Menighetsfakultetet, som etter hvert ble den dominerende teologiske lærestol. Professor Ole Hallesby er vel i dag den mest kjente av Menighetsfakultets menn. Han fremholdt en streng, straffende Gud og betonte omvendelse og

pietistisk fromhet. Adiafora (trykk på fjerde bokstav, a) var betegnelsen på de fenomen som kunne trekke oppmerksomheten bort fra Gud og skadelige for troen – så som dans, teater, kino, kortspill etc.

I vår profesjon er 1910 et merkeår ved at den første skoletannklinikk ble startet. Skoletannpleie ble innført da Kristiania bystyre bevilget kr 4 600 til en «tannklinikk for behandling av ubemidlede skolebørns tænder». Fra grosserer Carl A.Høyer (Stomatol) kom kr 2500 til utstyr. Tannklinikken ble lagt til den gamle kjøttkontrollanstalt på Ankertorvet. Førsteklassinger på Grünerløkka og Vahl skoler var de første som fikk denne mulighet til tannbehandling her. Tannlegeforeningen hadde arbeidet med saken i årevis og øvet påtrykk på bystyret. Det var den gang 32 000 skolebarn i Kristiania, skoletannklinikker var på denne tid i gang i 37 tyske byer, i Stockholm, Helsingfors og i Vejle. I Tidende ble det referert fra en stor internasjonal tannlegekongress i Berlin i 1909 hvor det ble utferdiget en resolusjon om tannlegehjelp i bant annet «sygekasserne, waisenuserne, idiot- og døvstummeanstalterne og i fængslerne».

Det oppstod en diskusjon i Tidende om vismuthpasta som hjelpemiddel mot «pyorrhoea alveolaris». Den skulle sprøytes inn mellom den angrepne tann og gummen. Det ble hevdet at den gjorde mer skade enn gavn, da den stivnet og ble liggende som et fremmedlegeme under tannkjøttskanten

Statens Poliklinik for Tandsygdomme ble opprettet 15. november i 1893, i Theatergaden 18, i «den mest befærdede del af byen – sporveien gaar lige forbi». Samme år, i 1893 åpnet Peder Wang Norderud Tandklinik for ubemidlede i Hausmannsgate 32 og flyttet i august 1895 til Osterhausgaten 16 med nytt navn: Det tekniske tandlægeinstitut, og i 1895 over i Teaterga-

ten 16, nabogården til Statens klinikk. Statens tandlægeinstitut ble opprettet 13. mars 1909 med lokaler i Tordenskioldsgate 9, 3.etg. like ved det nåværende Oslo Rådhus. I Tidende for desember 1909 har redaktøren, Gythfeldt, en artikkel hvor han henviser til en annonse i dagspressen «Statens Tandlægeinstitut, Tordenskioldsgade 9 III. Kontortid 8 – 10. Billig tandindsætning». «Man skulle ikke ha ventet at en statsinstitution vilde gaa i spidsen med en annonseringsform som den norske tandlægestand saa skarpt har paataalt naar en eller anden kollega benyttede den».

Statens Tandlægeinstitut flyttet i 1927 inn i det nyeste bygg i Geitmyrsveien 69, fremdeles under navnet Statens Tandlægeinstitut. Noe senere ble navnet endret til Norges Tannlegehøyskole, og fra 1959 ble undervisningen lagt til universitetet i form av et eget fakultet med navnet Det odontologiske fakultet. Basalfagene fikk på slutten av 1960-tallet eget bygg på Blindern, og fra 1999 ble denne undervisningen flyttet til nye lokaler på Gaustad der undervisningen nå foregår sammen med medisinene.

Tilbake til 1910: Hovedoppgaven til tannlegeeksamen dette året var: Blind alveolarabcess, dens symptomer og behandling.

Norske Tandlægers Understøttelses-selskab hadde en årspremie på kr 10. NTFs landsmøte ble for annen gang

lagt utenfor Kristiania, til Trondhjem. Medlemsfortegnelse for NTF i 1910 viser et antall på 290.

Hvem man ellers merker seg ved å bla i de gamle Tidende fra den tid, er Ole Smith-Hausken som var formann i NTF fra 1890 til 1893 og fra 1904 til 1909, da han ble avløst av Immanuel Ottesen. Smith-Housken ble valgt til æresmedlem i 1909, mannen bak Ole Smith-Houskens Fond.

Vi merker oss i referater fra Tidende en alltid tilstedeværende, skrivende, talende og diskuterende kollega, Ole Krøtø fra Bjarkøy nord for Harstad. Han hadde en bråte tillitsverv i NTF og i kommunale og nasjonale institusjoner. Krøtø tok under siste krig det lite ærefulle verv som generalsekretær i det nazistiske Norges Tannlegeforbund. Vi finner også i denne tid en referert og stadig avbildet engasjert foreningsmann, en svær bamse, med enorm snurrbart, agronomutdannet, fra Borgund i Sunnmøre, Karl Olaus Hatlehol.

NTFs møte ble dette året for annen gang avholdt utenfor Kristiania, i Trondheim i juli 1910: Fra referatet: «J. Smedsrud demonstrerede et apparat til komprimeret luft og omtalte dens anvendelse i praksis.» Formannen, Imm. Ottesen: «Jeg vil takke Smedsrud fordi han har givet os en saa grei beskrivelse af den komprimerede lufts anvendelse. Tror ikke det vil hengaa lang tid, før enhver tandlæge vil finde

det lige nødvendig at have komprimeret luft paa sit kontor som at have en bormaskine». Vi finner i samme nummer av Tidende referat fra 25-årsjubileet i oktober 1909 i hovedstaden. Det fremgår at medlemskontingenten var kr 100.

Det later til å ha vært et nokså fredelig møte med en del små kontroverser om «udenbys og indenbys» medlemmers plass i styret. Et sentralt fagtema var tuberkulosen og muligheten av munnhulen som en smittevei. Jubileet ble avsluttet med festmiddag: Afkogt torsk, grøntrett, rype og ungfugl med compot og blandet frukt til dessert. Det ble avsunget en artig sang av Fermann og holdt en lang og morsom versifisert tale av Holmboe-Heinrichsen, det var poeter blant våre kolleger! «Imidlertid ryddedes salen, og Hana Glawaris vals var som altid uimodstaaelig.»

I 1911 ble Norsk forening for modarbeidelse af tandsygdomme stiftet. Navnet ble i 1946 forandret til det vi kjenner i dag: Norsk Tannvern.

Les Arne Sollunds bok: «Den norske tannlegeforening gjennom 100 år», utgitt 1984, og Edvard Messelt: «Fra lærlingtid i tannlegekunst til akademisk studium» utgitt 1993.

Torstein Harbo